

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, *Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek* tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Öznur Bartın

Hakkâri Milletvekili

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan SEGE-2025 Raporu, Türkiye'deki mekânsal kalkınma farklılıklarını bilimsel ölçekte ortaya koyan temel referans belgesi niteliğindedir. Çalışma, 8 tematik başlık altında 52 değişken kullanılarak Güçlü Temel Bileşenler Analizi yöntemiyle hazırlanmıştır. Bu göstergeler; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali yapı, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi alanlarında illerin gelişmişlik düzeylerini ölçmektedir.

Raporda Türkiye genelinde iller altı gelişmişlik kademesinde sınıflandırılmış; Hakkâri ili 77. sırada yer almış ve 6. (en düşük) gelişmişlik kademesinde değerlendirilmiştir. Hakkâri'nin endeks değeri-1,471 olarak belirlenmiştir. Bu gösterge, ilin sosyo-ekonomik göstergeler bakımından ülke ortalamasının oldukça gerisinde olduğunu, gelişmişlik farkının yalnızca ekonomik değil, sosyal ve kurumsal boyutlarda da derinleştiğini göstermektedir.

Hakkâri'nin içinde yer aldığı TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) Düzey-2 bölgesinin genel endeks değeri-1,445 olup, 4. gelişmişlik kademesinde yer almaktadır. Bu veriler, bölgesel ölçekte düşük performansın, ilin gelişmişlik göstergelerine doğrudan yansıdığını ortaya koymaktadır. Raporda Hakkâri'nin alt boyutlar itibarıyla sıralamaları şu şekildedir: Demografi 70; İstihdam 76; Eğitim 70; Sağlık 79; Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite 81; Mali 74; Erişilebilirlik 77; Yaşam Kalitesi 81. Bu veriler, ilin tüm alt bileşenlerde Türkiye ortalamasının en alt düzeyinde konumlandığını göstermektedir. Özellikle rekabetçilik, yenilikçilik ve yaşam kalitesi göstergelerinde 81. sırada yer alması, üretim altyapısının, sanayi çeşitliliğinin, girişimcilik ekosisteminin ve kamusal yaşam standartlarının ciddi biçimde yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Sağlık göstergelerinde 79. sırada yer alması, kamu sağlık altyapısında kapasite sorunu yaşandığını; istihdam göstergelerinde 76. sırada bulunması, kayıt dışı çalışma, yüksek genç işsizliği ve düşük kadın istihdam oranlarının süreklilik kazandığını göstermektedir. Eğitim alanında 70. sırada bulunması, erişim ve nitelik bakımından derin bir eşitsizliğin sürdüğünü; mali göstergelerde 74. sırada yer alması, düşük gelir düzeyinin ve dar vergi tabanının bölgesel ekonomik dinamizmi zayıflattığını göstermektedir.

Bu tablo yalnızca Hakkâri'ye özgü olmayıp, SEGE-2025 verilerine göre Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinin tamamı gelişmişlik sıralamasının alt kademelerinde yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'de bölgesel kalkınma politikalarının uygulama düzeyinde sürdürülebilir etki yaratamadığını ve kamusal yatırım dağılımında yapısal bir eşitsizliğin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, alt kademe illerinin tamamına yakınının Kürt nüfusun çoğunlukta yaşadığı kentler olması, bu tabloyu salt ekonomik bir sonuçtan çıkarıp, tarihsel, siyasal ve yönetsel bir sorun alanına dönüştürmektedir.

Burada ortaya çıkan temel soru şudur: Bu illerin tamamının Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı bölgelerde yer alması bir tesadüf müdür? Yoksa kalkınma politikaları, kaynak tahsisi, yatırım yönlendirmesi ve kamu hizmeti dağılımında yıllardır süren yapısal dışlanmanın bir sonucu mudur? Bu sorunun, sadece teknik bir göstergeden ibaret olmayan, doğrudan demokratik katılımın, siyasal temsiliyetin ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda öngörülen ilke ve standartların hayata geçirilememesiyle doğrudan ilişkilidir.

Kürt meselesinin demokratik yollarla çözülmesinin engellenmesi, yalnızca siyasal alanda değil, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinde de derin bir tahribata yol açmıştır. Demokratik çözümün ertelenmesi; bölgesel planlamada merkezizetçiliğin pekişmesine, yerel yönetimlerin kalkınma süreçlerinden dışlanmasına, yatırım kararlarında güvenlikçi perspektiflerin belirleyici olmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, SEGE-2025 verileri, Türkiye'de mekânsal kalkınma eşitsizliklerinin yalnızca ekonomik değil, toplumsal ve siyasal düzeyde de derinleştiğini açık biçimde göstermektedir.

Dolayısıyla, Meclis'in araştırma ve denetim yetkisi çerçevesinde bu verilerin kapsamlı biçimde incelenmesi; Kürt nüfusun yoğunlukta yaşadığı bölge illerinde sosyo-ekonomik eşitsizliğin nedenlerini, kamu politikalarının yetersizliğini ve demokratik katılım mekanizmalarının zayıflığını bütüncül olarak ele alması büyük önem taşımaktadır. Hakkâri'nin ve bölge illerinin kalkınma potansiyelinin açığa çıkarılması, yalnızca yerel bir kalkınma sorunu değil, Türkiye'nin demokratikleşme süreci, toplumsal barışı ve yapıcı kalkınma hedefleri açısından da stratejik bir zorunluluktur.

SEGE-2025 verilerinde açıkça görüldüğü üzere, Türkiye'deki mekânsal kalkınma dengesizlikleri yalnızca ekonomik göstergelerle açıklanamayacak kadar derindir. Bu farklılıkların, demokratik katılımın sınırlanması, kayyım uygulamaları, yerel yönetimlerin etkisizleştirilmesi ve Kürt meselesine ilişkin yapısal çözümsüzlükle bağlantılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Hakkâri ve bölge illerinin kalkınma sorunlarının çözümü, Türkiye'nin toplumsal barışı ve kalıcı kalkınma hedefleri açısından yaşamsal önem taşımaktadır.

Bu bağlamda;

1. SEGE-2025 verilerine göre altıncı gelişmişlik kademesinde yer alan iller arasında Hakkâri'nin kamu yatırım harcamalarından aldığı pay nedir?
2. Hakkâri'nin kişi başına düşen kamu yatırım miktarı, Türkiye ortalamasının yüzde kaçına tekabül etmektedir?
3. 2020–2025 döneminde Hakkâri'ye tahsis edilen merkezi bütçe yatırımları hangi alanlarda yoğunlaşmıştır ve oranı nedir?
4. Kamu yatırım projelerinin bölgesel dağılımında SEGE endeksleri dikkate alınmakta mıdır?
5. Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmaya dönük mali dengeleme mekanizmaları (örneğin iller arası fon aktarımı) planlanmakta mıdır?
6. Hakkâri ve TRB2 bölgesi illerinde özel sektör yatırımlarını teşvik etmek amacıyla uygulanan vergi istisnası ve sigorta primi desteklerinin toplam mali büyüklüğü nedir?
7. Vergi gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki dengesizliğin giderilmesi için iller bazında mali kapasiteyi artırıcı bir politika hazırlanmakta mıdır?
8. Yerel yönetimlerin mali özerkliğini güçlendirmek ve bölgesel adaleti sağlamak amacıyla merkezi bütçe dağılım kriterleri yeniden düzenlenecek midir?
9. Hakkâri'nin düşük mali endeks değerinin iyileştirilmesi için Bakanlığımızın 2025–2030 dönemine ilişkin özel bir yatırım stratejisi var mıdır?
10. SEGE-2025 verilerinde açıkça görülen mekânsal mali eşitsizlikler dikkate alındığında, “bölgesel mali izleme ve değerlendirme sistemi” kurulması yönünde bir çalışma yürütülmekte midir?